

HC 10, dinsdag 19 december 2017, Openbare Financiën

Economisch inkomensbegrip

Hieronder vallen de dingen die voelen als inkomen voor burgers. Het bruto-inkomen in economische zin omvat de volgende onderdelen:

- > Loon;
- > Uitkeringen (ontvangsten – inkomensoverdrachten)
- > Winst;
- > Vermogensopbrengsten uit pacht, huur of rente;
- > (gerealiseerde) vermogenswinsten. Dit houdt in dat wanneer je als particulier iets verkoopt met winst, zoals je huis, dat dit onbelast is in Nederland. De reden hiervan is dat schulden anders ook aftrekbaar waren, wat de Schatkist veel geld zou gaan kosten.

Beschikbaar jaarinkomen = netto inkomen – ziektekosten (vaste premie + eigen risico) + inkomenstoeslagen + kinderbijslag.

Netto jaarinkomen = bruto inkomen – belastingen – sociale premies

Met het beschikbare inkomen kun je twee dingen doen, namelijk sparen of uitgeven. Als je meer consumeert dan je inkomen, dan moet je lenen. In Nederland wordt op dit moment meer geld gespaard dan geleend. Je kan twee dingen doen met het beschikbare inkomen. Je kan het uitgeven of sparen.

Fiscaal inkomen

Bij het fiscale inkomen is er een verschil tussen het belastbaar inkomen en economisch inkomen.

Bepaalde dingen behoren namelijk niet tot het belastbaar inkomen, zoals:

- > Pensioenen – hiervoor geldt de omkeerregel, dus de latere uitkering wordt pas belast.
- > Fictief rendement in box 3
- > Fiscale faciliteiten en belastinguitgaven. Denk aan de MKB-vrijstelling; over de eerste 14% van de winst hoef je geen belasting te betalen.
- > Particuliere vermogenswinsten.

Inkomensverdeling

Het inkomen van natuurlijke personen kun je verdelen in drie onderdelen:

1. Primair inkomen = de som van de beloning voor de door de natuurlijke personen ter beschikking gestelde productiefactoren. Dus loon (arbeid), rente/huur/dividend (kapitaal), pacht (grond) en winst (ondernemerschap). Dit valt allemaal onder het inkomen.
2. Secundair inkomen = omvat het primaire inkomen + de ontvangen inkomensoverdrachten, zoals een AOW-uitkering of een WW-uitkering, minus de betaalde premies volksverzekeringen en werknemersverzekeringen. Het bedrag dat je overhoudt is het vrij besteedbare inkomen.
3. Tertiair inkomen = het secundaire inkomen + de consumptiegebonden overdrachten ontvangen van de overheid (zoals studiefinanciering, toeslagen, subsidies) minus de consumptiegebonden overdrachten aan de overheid (omzetbelasting en accijnzen). De uitkomst hiervan zegt iets over de welvaart.

Instrumenten van inkomensherverdeling

De overheid probeert een inkomensherverdeling te bereiken door het progressieve belastingstelsel. Wanneer je een hoger inkomen geniet, zal je gemiddelde belastingdruk stijgen. We hebben in de afgelopen colleges gezien dat dit systeem niet helemaal perfect werkt. We kennen naast de inkomensherverdeling ook nog de inkomensafhankelijke toeslagen. Deze toeslagen verplichten tot inkomenssolidariteit, omdat je een deel van je inkomen afstaat door middel van premies terwijl anderen hiervan profiteren. Tot slot ontstaat er ook een inkomensherverdeling door inkomensoverdrachten via uitkeringen en subsidies.

Voor het meten van de inkomensgelijkheid/ongelijkheid kennen we de Gini-coëfficiënt. Wanneer de Gini-coëfficiënt 1 is, zijn de inkomens zeer ongelijk verdeeld. Wanneer hij op 0 uitkomt, zijn de inkomens juist voor iedereen gelijk. In het boek staat een tabel waaruit volgt dat Nederland een lage Gini-coëfficiënt heeft. In Nederland worden de inkomens vooral gelijkgetrokken door de uitkeringen. De inkomstenbelasting en premieheffing hebben nog niet zoveel invloed.

De Parade van Pen

De hoogste 10% van de inkomens verdient ongeveer 31% van het nationaal inkomen. Na aftrek van belasting daalt dit naar 26% van het nationaal inkomen. Door de subsidies daalt dit nog een beetje. De lagere inkomens zijn in verhouding een groot deel van hun inkomen kwijt aan ziektekosten. Door de toeslagen die zij krijgen neemt dit deel weer een beetje af.

Verdelingsinstrumenten

De overheid heeft primaire en secundaire verdelingsinstrumenten. Voorbeelden van de primaire verdelingsinstrumenten zijn de loonmaatregelen, de Wet op het minimumloon, de subsidie voor het onderwijs waardoor er meer hooggeschoolden komen en hun salarissen dus dalen, het stimuleren van vermogensopbouw, denk aan de eigenwoningregeling.

Onder de secundaire verdelingsinstrumenten valt onder anderen de belastingheffing, de premieheffing van volksverzekeringen, de hoogte van de sociale uitkeringen en successierechten.

Generaties

Een goed voorbeeld van herverdeling tussen generaties is de AOW. De werkenden betalen premies voor de AOW-uitkeringen die de AOW-gerechtigden nu ontvangen. We noemen dit het omslagstelsel. De mensen die als allereerste AOW kregen, hebben hier nooit voor betaald. We zullen dus ooit een groep mensen krijgen die geen AOW-uitkering zullen krijgen. Hierdoor is de kans groot dat de AOW ooit zal ophouden.

Generational accounting

Bij generational accounting wordt voor een gemiddeld persoon van deze generatie het netto profijt berekend voor de overheid berekend. De toekomstige baten bestaan uit uitkeringen en ontvangen overheidsdiensten en de lasten bestaan uit belastingen en sociale premies. Voor iedere leeftijdscategorie wordt dit bij elkaar opgeteld om te kijken of de baten groter zijn dan de lasten. Als de overheid een netto profijt heeft, dan krijgen zij meer van de overheid dan dat zij zelf ooit zullen gaan betalen. Dit geld zal waarschijnlijk door de volgende generaties betaald worden. Hiervoor hebben we beleidsaanpassingen nodig, want de huidige overheidsvoorzieningen zullen niet voor eeuwig houdbaar zijn.

Netto vermogen van de overheid – de contante waarde van het netto profijt van de levenden op dit moment = het bedrag dat de volgende generaties nog moeten gaan betalen.

Een oplossing hiertegen is de overheidsschuld verlagen. Zo zullen de jaarlijkse rentelasten dalen. Ook kunnen we de AOW leeftijd verhogen, omdat mensen die AOW krijgen meer profiteren van de overheid dan wanneer zij betalen. Dus als de overheid de periode van AOW-uitkeringen zal uitstellen, ontvangen ze langer premies van deze groep mensen. Een andere oplossing is om de participatiegraad te verhogen. Dit kan bijvoorbeeld door de vut af te schaffen en mensen minder snel in de WAO te schuiven.

De wig / het verschil tussen bruto loonkosten en netto ontvangsten

Arbeidskosten werkgever

- Werkgeverspremie pensioen en sociale verzekeringen

Bruto loon

- Werknemersdeel premie pensioen/ WW premie

- loonbelasting / premies volksverzekeringen (AOW, WLZ, ANW)

Netto loon

- Premies ziektekosten, nominaal ZVW/ eigen risico
+ zorgtoeslag, kindertoeslag en kinderbijslag

Beschikbaar inkomen

De hoge wig

Gemiddelde wig bij modaal inkomen bedraagt ongeveer 43%. De marginale wig laat zien wat elke volgende verdiende euro netto oplevert. Je kunt hierdoor dus kijken of mensen nog bereid zijn om extra te gaan werken. De marginale wig bedraagt ongeveer 53%.

Armoedeval

De armoedeval houdt in dat het voor mensen in de bijstand niet loont om te gaan werken, als het verschil tussen de bijstandsuitkering en het minimumloon erg laag is. Naast de hoge marginale wig kennen we ook de inkomensprijs. De inkomensafhankelijke overheidssubsidie op goederen en diensten daalt, wanneer het inkomen stijgt. Dit komt doordat men minder aanspraak kan maken op zorgtoeslag, kindertoeslag, huurtoeslag enzovoort.

De oplopende inkomensheffing en de inkomensprijs zorgen samen voor de armoedeval.

Werkloosheidsval

De vervangingsratio = de netto-uitkeringen uitgedrukt in een percentage van het netto te verdienen loon.

De eerste arbeidsinkomsten worden volledig gekort op de uitkering. Hierdoor loont het voor de uitkeringsgenieters niet om te gaan werken. De overheid moet deze mensen gaan stimuleren om te werken en zo de participatiegraad te verhogen. Een middel hiervoor kan een strengere controle op gerechtigdheid van de uitkeringen zijn of korting op de verschuldigde inkomstenbelasting of loonbelasting.

Earned income tax credits

Toetreders tot de arbeidsmarkt krijgen een korting op de verschuldigde belasting; bijvoorbeeld door invoering van een arbeidskorting. Het doel hiervan is om werklozen te stimuleren om weer te gaan werken. Hiervoor moeten we het reserveringsloon berekenen. De vraag is wat de werkzoekenden netto ten minste willen verdienen om hier evenveel nut van te genieten als met hun uitkering.

Arbeid en vermogen

- > Arbeidsinkomensquote: arbeidsvergoeding in percentage van de toegevoegde waarde.
- > Kapitaalinkomensquote: kapitaalvergoeding (winst, rente, belasting) in percentage van de toegevoegde waarde.

De arbeidsdruk is hoger dan de kapitaaldruk.

HC 11, woensdag 20 december 2017, Openbare Financiën

Handelsbarrières

Het probleem van de internationale economie is dat je handelsbarrières hebt. Voorbeelden hiervan zijn

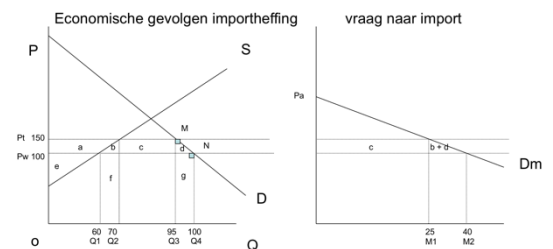
- > Importtarieven: heffing aan de grens zonder dat je er iets voor terug krijgt. Het is niet efficiënt vanuit economisch perspectief, want in andere landen kunnen ze dezelfde producten dus goedkoper maken, waardoor wij een importtarief moeten heffen.
- > Exporttarief: een belasting op exporten.
- > Quotum: een beperking van het volume van een product dat mag worden ingevoerd;
- > Exportsubsidies: een overheidsbijdrage aan export;
- > Andere non tariff Barriers: bijvoorbeeld gezondheidsvoorschriften, douanevoorschriften enzovoort.

Er zijn verschillende argumenten voor de handelsbarrières. We hebben bijvoorbeeld een infant industry zoals in India, die we moeten steunen met importheffingen. Zij kunnen daar relatief efficiënt produceren, maar zij hadden de markt nog niet te pakken. Ze worden dan dus tijdelijk beschermd tegen buitenlandse leveranciers, zodat zij hun markt kunnen opbouwen. Een ander argument is voor de strategische overwegingen. We laten soms bewust belastingopbrengsten lopen voor onze werkgelegenheid.

We hebben in dit voorbeeld een vraag naar 100 producten. Bij het aanbod blijkt dat er 40 geïmporteerd moet worden om aan de vraag te kunnen voldoen. De prijs wordt bijgesteld naar €150, omdat we er in Nederland een importtarief op leggen. De consument die tot nu toe voordeel had, door het consumentensurplus, (P, PW 100, N) zal afnemen. De consumenten hebben dus minder voordeel, het consumentensurplus wordt nu P, Pt 150, M.

Vanuit welvaartsoogpunt bekeken is dit slecht. Er komt wel een stukje terug in de economie, het blokje A is extra winst voor de Nederlandse producenten. Blokje C is voor de schatkist, die kan hier scholing voor geven en in wegen investeren. Het probleem zit in B en D, hier gaat een stukje consumentensurplus verloren, waar niks voor terug komt. Het heffen van importheffingen leidt dus economisch gezien tot schade. Je verliest welvaart in blokje B en D.

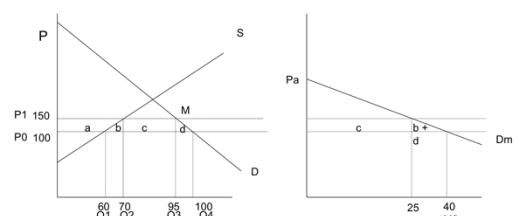
Economische gevolgen importheffingen

Dit is de theorie van de internationale economie. Je kunt dus verklaren dat de importheffing schadelijk is voor de internationale economie. Hebben we hier ook een alternatief voor? Ja, we kunnen een quotum gaan heffen in plaats van een importheffing. Dus dat er maar een bepaalde hoeveelheid van een product mag worden geïmporteerd.

Er zal minder geïmporteerd worden, dus het aanbod blijft lager en de prijs wordt hierdoor hoger. In dit geval is C winst voor de importeur van bijvoorbeeld staal. Voorheen ging blokje C naar de Nederlandse staat. Bij het afwegen van beleid kun je dus bepalen aan wie je de winst wil doen toekomen. Macro-economisch gezien heb je dezelfde effecten, namelijk ook welvaartsverlies bij B en D.

kwantitatieve beperkingen, quota

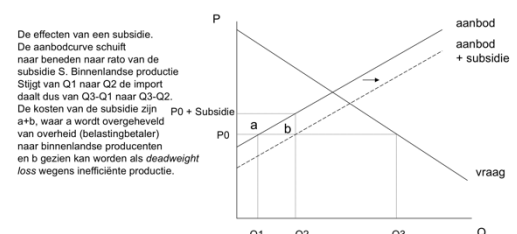

De gevolgen van een kwantitatieve beperking: een import quotum van 25 ton. Gevolg is een prijsstijging van P0 naar P1, een vergelijkbaar effect als bij het importtarief. Consumenten verliezen weer $a+b+c+d$, binnenlandse producenten ontvangen a. Bij $b+d$ is sprake van *deadweight losses*. Het verschil zit in rechthoek c. Bij importheffing ging dit naar de overheid nu is het winst voor de importeur.

De productiesubsidie (landbouw)

Subsidie

Stel Nederland wil de boeren gaan helpen. Boeren kunnen door de subsidie goedkoper gaan leveren, dus zullen zij bij

een lagere prijs al gaan aanbieden. De aanbodcurve zal naar rechts verschuiven. Daarmee stijgt de binnenlandse productie van Q1 naar Q2. Hierdoor hoeven we minder producten uit het buitenland te halen.

Dus we kunnen de buitenlandse markt een beetje dwars zitten met de quota, invoerheffing en subsidie. Maar alle gevallen leiden tot welvaartsverlies.

Klassieke handelstheorie

Adam Smiths zei dat je altijd handel moet doen, omdat je kostenvoordeel hebt. Het is niet goed voor de economie. David Ricardo verklaart de internationale handel door de relatieve voordelen. Een ontwikkeld land als Nederland kan overal wel goed in zijn, en beter dan een ander land. Je moet dan kijken welke producten Nederland kan leveren, maar toch ga je kijken welke producten je gaat importeren. Nederland zal zich dan alleen richten op de producten die zij echt heel erg goed kunnen produceren, zodat ze daar echt veel winst op maken. Die extra winst gebruiken ze om de andere producten ergens anders weg te halen.

Motieven voor samenwerkingsverbanden

De samenwerkingsverbanden proberen de economische gevolgen van handelsbarrières te beperken. Verder kunnen de schaalvoordelen benut worden en zijn er vaak politieke motieven bij.

Voorbeelden:

1. Vrijhandelszone – in een vrijhandelszone spreek je met elkaar af dat je onderling geen importtarieven hebt. Daarentegen hebben ze wel een buitentarief. Als er naar buiten geleverd wordt, dan hebben ze wel allemaal een individueel importtarief. Er is dus geen gemeenschappelijk tarief. Noord-Amerika en Canada hebben zo'n samenwerkingsverband en ook de NAFTA landen (Noorwegen, Liechtenstein, Zwitserland en nog een aantal landen).
2. De Douane Unie – geen importtarieven onderling, maar een gemeenschappelijk tarief naar buiten toe. De inkomsten worden over de lidstaten verdeeld. De Benelux is hier een voorbeeld van, dit was de eerste echte douane-unie.
3. Gemeenschappelijke markt – de Europese Unie. Hier komt bij dat we ook nog een vrij verkeer van goederen, diensten, arbeid en kapitaal hebben. De Europese Unie is inmiddels een behoorlijk project. Er bestaan problemen bij een divergerend economisch-, monetair- en fiscaal beleid. We hebben inmiddels wel een monetaire unie (EMU), maar het fiscale beleid is nog achterwege gebleven.
4. De Economische Monetaire Unie – we hebben één markt, één munt en één economisch- en monetair beleid. Lidstaten behouden wel hun eigen soevereiniteit.

Europese Monetaire Unie

Vanaf 1 januari 1999 hebben we één munt. Hierdoor hebben we vaste wisselkoersen. Er is minder onzekerheid over de wisselkoersen binnen de EU, omdat we gewoon de euro hebben ingevoerd. Als je nu ergens in het buitenland iets koopt, dan weet je wat het kost in euro's, dus er is meer concurrentie door de doorzichtige prijzen.

Nadelen van de Europese Unie

Beleidsdilemma: doordat we met Nederland zijn toetreden tot de EU hebben we zekerheid over de wisselkoersen. We weten precies hoeveel een euro waard is. Een nadeel is dat we de wisselkoers niet meer kunnen inzetten als een instrument. Nederland kon vroeger bijvoorbeeld de Nederlandse gulden goedkoper maken, zodat het aantrekkelijker was om aan Duitsland of Frankrijk te gaan leveren. Dit kan niet meer. Een ander nadeel is dat we ook de rente op de gulden konden verhogen of verlagen. Hiermee probeerde je de gulden populairder of minder populair te maken, dit kon goed of minder goed voor de internationale handel zijn. Ook dit rentebeleid kan nu niet meer. Dit hebben we allemaal bij de Europese Centrale Bank neergelegd.

De afspraken binnen het EU-verdrag:

- Geen buitensporige overheidstekorten. Het vorderingstekort mag niet meer dan 3% van het BBP zijn. (groei- en stabiliteitspact);

- Geen monetaire financiering;
- Geen voorkeursbehandeling overheid op kapitaalmarkt;
- Geen bail out (garanties van rente en aflossingsverplichtingen andere lidstaten).

De ECB

De Raad van het bestuur van het ECB bepaalt een monetair beleid en de hoogte van de rente. Alles is in het teken van prijsstabiliteit. We willen graag inflatie, maar hij moet wel onder de 2% blijven. We willen graag inflatie, omdat je straks met goedkopere euro's je schulden kunt aflossen. Dus door inflatie kun je met minder geld dezelfde schuld aflossen. Zolang je maar blijft doorproduceren en werken, dan heb je straks €102 verdiend, maar je schuld is nog steeds €100. Dus het is makkelijker om af te lossen.

Te hoge inflatie is ongunstig, want dit heeft effect op het economisch gestel. Daarom zijn er afspraken gemaakt over de hoogte van de overheidsschulden en tekorten. Om toch een beetje inflatie los te krijgen, heeft de ECB obligaties opgekocht van banken en overheden. Hiervoor betaalde zij in cash. De gedachte was dat het geld zou gaan rollen en dat er producten van gekocht werden. Doordat dit geld op de markt kwam, zou er automatisch een beetje inflatie komen. Maar het werkte eigenlijk een beetje tegen elkaar in; omdat er zoveel euro's op de markt waren, bleef de inflatie eigenlijk een beetje gelijk.

Je kunt de euro met de dollar vergelijken. De euro zal duurder worden als de koers ten opzichte van de dollar stijgt. Als je een wisselkoersbeleid aanpast, zodat de dollar duurder wordt dan de euro, dan noemen we dat devaluatie. Voor de import betekent dit dat het duurder wordt en dus zal afnemen. De producten voor Amerikanen worden juist goedkoper, dus de export vanuit Nederland neemt toe. Dus door koersdaling neemt de export toe en de import af.

Bevoegdheden EU

De EU heeft limitatieve bevoegdheden. Een aantal voorbeelden hiervan zijn:

- Het tegengaan van concurrentievervalsingen;
- Het tegengaan van nationale steunmaatregelen;
- Harmonisatie van wetgeving in verband met vrij verkeer van goederen, diensten, personen en kapitaal;
- Gezamenlijk economisch en monetair beleid.

De instrumenten hiervoor zijn verordeningen, richtlijnen en beschikkingen. Een verordening heeft gelijk rechtskracht, maar een richtlijn moet eerst geïmplementeerd worden.

De gemeenschappelijke handelspolitiek en het monetair beleid is een exclusieve bevoegdheid voor de Europese Unie. Soms heeft een lidstaat gedeelde bevoegdheden met de EU. De harmonisatie wordt bijvoorbeeld door een lidstaat zelf geregeld, maar het beleid van de lidstaat mag niet tegen dat van de EU ingaan.

Inwoner van Nederland

Iedere inwoner van Nederland levert ongeveer €175 euro op. Per persoon hebben we €1.812 euro verdiend aan de EU per jaar. Dit is dus een reden om bij de EU te blijven. Nederland heeft heel erg geprofiteerd van de internationale handel.

Voorschriften WFT/DNB

Het geldverkeer:

We hebben de ECB, de commerciële banken en de consumenten. Hoe komt er geld in omloop? De ECB bepaalt het monetair beleid en verleent kredieten aan de commerciële banken tegen een rente. De commerciële banken nemen girale tegoeden aan en verzorgen het betalingsverkeer en dienstverlening, zoals kredietverstrekking, bemiddeling enzovoort. De consumenten zijn alle cliënten van de bank, zowel particulier als zakelijk.

Situatie 1:

Stel je hebt €100 giraal geld als consument. Op dat moment heb je €100 op je bank en staat dit als schuld bij de commerciële bank. Je hebt dus een vordering op de bank. De bank zal die €100 in kasreserve moeten aanhouden bij de ECB. Het geld ligt dus uiteindelijk bij de ECB, want de commerciële bank heeft helemaal geen geld in kas. Dus de commerciële bank heeft een vordering op de ECB. Zolang het geld in de kasreserve zit bij de ECB, is het geld nog niet in omloop.

Situatie 2:

Vervolgens komt er een klant bij de bank die €80 wil opnemen. Dus hij wil krediet aanvragen. Hij krijgt een offerte, op dat moment heeft de commerciële bank toegezegd hem €80 te gaan lenen. De consument heeft een schuld bij de commerciële bank, en hij kan een bezitting op zijn bank krijgen van €80. De commerciële bank had dus €100 reserve in de kas, maar er staat nu €80 krediet uit. Dit noemen we **balansverlenging**. Er komt geld in omloop omdat de commerciële bank geld geleend heeft aan de consument. De commerciële bank zal naar de ECB gaan, die dan €80 cash zal geven aan de commerciële bank.

Situatie 3:

De centrale bank heeft bij de commerciële bank obligaties gekocht. Hierdoor komt er geld in omloop. De centrale bank krijgt steeds meer beleggingen en obligaties, en raakt steeds meer geld kwijt. De commerciële banken hebben steeds minder obligaties en steeds meer cash. Hierbij hoopten ze dat de consumenten meer cash zouden opnemen en meer geld zouden uitgeven, zodat de inflatie zou toenemen.

De ECB komt van de beleggingen af door ze op termijn weer te gaan verkopen. Er gaat dan weer cash van de commerciële bank naar de centrale bank. Het geld zal dus weer uit omloop raken. Het effect daarvan zal misschien ook wel tot inflatie gaan leiden.

Geldverkeer uitgangspunt

Centrale bank			
Krediet banken	0	Chartaal geld	X
Beleggingen	100	Kasreserve banken	100

Nieuwe Bank			
Kasreserve	100	Giraal geld	100
Krediet cliënten	Y	Krediet van CB	0

Consumenten			
Chartaal geld	X	Krediet	Y
Giraal geld	100		

Geldschepping voorbeeld kredietverstrekking 80

Centrale bank			
Krediet banken	0	Chartaal geld	X CB
Beleggingen	100	Kasreserve banken	100

Nieuwe Bank			
Kasreserve	100	Giraal geld	180 Bank
Krediet cliënten	80	Krediet van CB	
Let op balansverlenging!			

Consumenten			
Chartaal geld	X	Krediet	80 Cons
Giraal geld	180		

Krediet volledig opgenomen

Centrale bank			
Krediet banken	0	Chartaal geld	80 CB
Beleggingen	100	Kasreserve banken	20

Nieuwe Bank			
Kasreserve	20	Giraal geld	100 Bank A
Krediet cliënten	80	Krediet van CB	

Consumenten			
Chartaal geld	80	Krediet	80 Cons
Giraal geld	100		